

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Jazyková identita

na příkladu Vietnamců v ČR

Le Ngoc Minh

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Le Ngoc Minh

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Jazyková identita na příkladu Vietnamců v České republice

Anglický název

Language identity according to the example of Vietnamese in the Czech Republic

Cíle práce

Bakalářská práce se v obecné rovině zabývá fenoménem jazykové identity, jež bude sledována na příkladu vietnamského etnika v České republice. Cílem je zjistit, jakou jazykovou identitou disponuje mladá generace Vietnamců, konkrétně jaká jazyková varieta (variety) je považována za mateřštinu a jaké jazykové situace lze u této generace sledovat. V neposlední řadě bude zodpovězena otázka vztahu jazyka a etnicity u vybraných zástupců dané kolektivity.

Metodika

V teoretické části se bakalářská práce opírá odbornou literaturu a další relevantní informační zdroje. Praktická část je založena na kvalitativně orientovaném výzkumu, během něhož budou realizovány biograficko-narativní rozhovory se zástupci mladé generace vietnamského etnika, dále bude provedeno nezúčastněné pozorování.

Harmonogram zpracování

1. Příprava a studium odborných informačních zdrojů, upřesnění hlavních a dílčích cílů bakalářské práce: 6/2013
2. Provedení terénního výzkumu a pořízení biografických narací: 7/2013 – 9/2013
3. Vypracování analytické části bakalářské práce, diskuze a hodnocení výsledků: 10/2013 – 12/2013
4. Tvorba finálního dokumentu a odevzdání bakalářské práce: 1/2014 – 3/2014

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Jazyk, identita, kultura, etnicita, Vietnamci v ČR, kvalitativní výzkum.

Doporučené zdroje informací

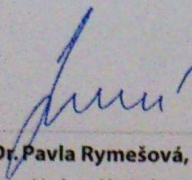
- AHEARN, Laura M. Living language: an introduction to linguistic anthropology. MA: Wiley-Blackwell, 2012. ISBN 978-140-5124-416.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-807-2549-252.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.
- GELLNER, Ernest (Arnošt). Národy a nacionalismus. Praha: Hříbal, 1993. ISBN 9788090089297.
- HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody. Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- JOURDAN, Christine a Kevin TUIE. Language, culture, and society: key topics in linguistic anthropology. UK: Cambridge University Press, 2006. ISBN 978-11-3945-251-9.
- KOCOUREK, Jiří. Menšinová sociologická studie mapuje situaci slovenské, ukrajinské, vietnamské a romské komunity v České republice. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-098-2.
- Na křižovatce kultur aneb Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2010. ISBN 978-80-86784-91-5.
- SPOLSKY, Bernard. Sociolinguistics. UK: Oxford University Press, 1998, ISBN 0-19-437211-1.
- ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin. Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

Vedoucí práce

Kreisslová Sandra, PhDr., Ph.D.

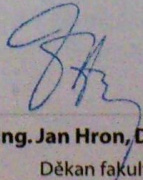
Termín odevzdání

březen 2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 12.9.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma „Jazyková identita na příkladu Vietnamců v ČR“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a veškerou použitou literaturu i zdroje uvedla v příloženém seznamu literatury. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. 3. 2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Sandře Kreisslové Ph.D. za odborné rady, cenné připomínky a vstřícný přístup při vedení této práce. Rovněž bych chtěla poděkovat všem narátorům, kteří si udělali čas a byli ochotni poskytnout biografická vyprávění.

Jazyková identita na příkladu Vietnamců v České republice

Language identity according to the example of Vietnamese in the Czech Republic

Souhrn

Hlavním úkolem této bakalářské práce je nalézt odpověď na výzkumnou otázku týkající se jazykové identity u druhé generace vietnamského etnika žijících v České republice. Významná část práce je zaměřena na analýzu biografických narací provedených u mladé generace Vietnamců, která žije již dlouhodobě v jinoetnickém prostředí. Často jsou zástupci této skupiny bilingvní. Někteří vyrůstali s oběma jazyky od malička, jiní se stali bilingvními pozdějším učením druhého jazyka. Předmětem zájmu je zjistit, jaké jazykové variety používá tato generace v různých sociálních kontextech, a který jazyk je považován za mateřský. Současně je výzkumné šetření soustředěno na otázku role jazyka při konstrukci etnické identity sledované generace.

Summary

The main task presented by this bachelor's thesis is to answer the research question relating to the language identity of the second generation of Vietnamese ethnic groups living in the Czech Republic. A significant part of the thesis focuses on the analysis of biographical narratives made by the young generation of Vietnamese, which has lived long time in other ethnic surroundings. This generation is often bilingual. Someone grew up with both languages from childhood, and others learned the second language later. The object of interest is to find out their variety of language used in different social contexts, and which language is considered native. Simultaneously the research focuses on the question of language role in the construction of identity.

Klíčová slova

Jazyk, identita, kultura, etnicita, Vietnamci v ČR, kvalitativní výzkum

Keywords

Language, identity, culture, ethnicity, Vietnamese in the Czech Republic, qualitative research

OBSAH

1	ÚVOD.....	9
2	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	11
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
3.1	Identita.....	14
3.2	Etnická identita a přístupy k ní.....	15
3.2.1	Menšina.....	16
3.2.2	Etnická stereotypizace	17
3.3	Jazyk a jazyková identita	18
3.3.1	Mateřský jazyk.....	19
3.3.2	Vícejazyčnost.....	20
3.3.3	Code switching	21
3.3.4	Jazyková asimilace	21
4	VLASTNÍ PRÁCE	23
4.1	Reflexe terénního výzkumu	23
4.2	Historický exkurz aneb jak vznikla vietnamská komunita v ČR.....	25
4.3	Vliv češtiny na vietnamštinu a varieta užívaná 2. generací	27
4.4	Výběr jazyka zkoumané generace v sociální komunitě.....	30
4.4.1	Jazyk v etnickém kontextu.....	33
4.5	„Kde domov můj“ a patřím tam?	35
4.6	Etnické stereotypy podle narátorů.....	38
4.7	Vliv rodičů při uchování etnicity	40
4.7.1	Dodržování tradic jako jistota v předávání kultury	42
5	ZÁVĚR.....	45
	SEZNAM LITERARTURY A PRAMENŮ.....	47

6	PŘÍLOHY	51
6.1	Příloha č. 1: Státní občanství ČR nabytá během roku 2011	51
6.2	Příloha č. 2: Počet obyvatelů ČR hlásící se k vietnamské národnosti	52
6.3	Příloha č. 3: Počet cizinců podle věku k 31. 12. 2009	53
6.4	Příloha č. 4: Vietnamské oltáře	54
6.5	Příloha č. 5: Oslava lunárního nového roku v TTTM SAPA.....	55

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem jazykové identity, jež je sledována na příkladu vietnamského etnika žijícího v České republice. Toto obyvatelstvo zde v současné době tvoří početně významnou komunitu a v roce 2013 bylo oficiálně uznáno za národnostní menšinu. Od majority se však výrazně liší, vedle velkého rozdílu v jazyce, existuje i značný rozdíl v kultuře, zvycích a náboženství. To je také důvod, proč je vietnamská komunita v České republice někdy považována za uzavřenou a těžko dostupnou skupinu obyvatelstva. O to důležitější je snaha poznat tuto skupinu více do hloubky, jelikož se nesporně stává pevnou součástí české společnosti.

První vědecký článek zkoumající vietnamské obyvatelstvo na území Československa byl zveřejněn v roce 1986. Jedná se o studii *Vietnamští pracující ve vědomí naší společnosti* od českého lingvisty a zakladatele vietnamistiky na Filosofické fakultě UK Ivo Vasiljeva. V následujícím roce etnoložka Iva Heroldová s kolegyní Vlastou Matějovou (1987, s. 194-202) na základě výsledků z vlastního etnologického výzkumu publikovaly v časopisu *Český lid* článek *Vietnamští pracující v českých zemích*. Rozsáhlá práce z roku 1989 *Vietnamští pracující v Československu* od Ngo Van Le (1989) pak poskytuje nejen informace o vietnamských pracovnících a studentech v Československu, ale i seznámení s vietnamskou kulturou, obyčejí a zvyky. Novější výzkumná šetření a odborné studie jsou zaměřeny zejména na téma integrace a adaptace vietnamského etnika (Brouček, 2003), mediální pohled na Vietnamce (Brouček, 2003) či vietnamskou komunitu v Praze (Martínková, 2010), migraci z Vietnamu (Komers, 2007). Odborný výzkumů zaměřených na identitu potomků vietnamských imigrantů není příliš mnoho (např. Dvořáková, 2012), přestože první vlna přistěhovalců z Vietnamu přišla do českých zemí již v šedesátých letech 20. století. Tato bakalářská práce se právě soustředí na otázku identity potomků vietnamských imigrantů, zvláště se soustředí na jazykovou identitu těchto osob.

Text je rozdělen do dvou hlavních částí. V teoretické části budou představeny pojmy identita a jazyk, které jsou pro celou práci stěžejní. Dále budou tematizovány pojmy a koncepty související s problematikou jazykové identity, jako je mateřština, bilingvismus, přepínání kódů a jazyková asimilace.

Na teoretickou část se váže praktická, neboli empirický úsek, kde bude předně popsána reflexe z terénního výzkumu. V historickém exkurzu následuje stručný popis vývoje imigrace vietnamského obyvatelstva do České republiky. Stěžejní část pak tvoří interpretace a analýza rozhovorů získaných během vlastního kvalitativního výzkumu. Bakalářskou práci uzavírá shrnutí všech poznatků z výzkumu.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit, jakou jazykovou identitou disponuje mladá generace Vietnamců žijících dlouhodobě v České republice. Výzkumná otázka se soustředí na to, jaké jazykové variety jsou důležité při konstrukci osobní a kolektivní identity sledované skupiny.

V teoretické části se metodika práce opírá o studium odborných článků a vědecké literatury. Pro získávání dat z terénu je využit kvalitativní výzkum probíhající prostřednictvím nezúčastněného pozorování a biograficko-narativních rozhovorů. Stěžejní pro empirickou část je tedy analýza a interpretace rozhovorů s narátory¹ a analýza nezúčastněného pozorování při lingvistické interakci vybraných narátorů a jejich rodinných příbuzných a blízkých. Pro výzkum byla vybrána skupina osob vietnamské národnosti ve věku od 18 do 25 let, kteří se v průběh dětství nebo rané adolescence přestěhovali do České republiky nebo se narodili v České republice a alespoň jeden z rodičů pochází z Vietnamu. Následující tabulka představuje základní informace o vybraných informátorech.

Tabulka informátorů (Zdroj: vlastní tvorba)

Jméno	Věk	Pohlaví	Povolání/ vzdělání	Místo nar.	Pobyt v ČR	Občanství	Datum/místo rozhovoru
Thai	19	muž	Student SŠ	Hanoj	9	vietnamské	9. 9. /Praha
Van	20	žena	Studentka VŠ	Plzeň	20	vietnamské	21. 8. /Plzeň
Dung	21	muž	Student VŠ	Německo	19	vietnamské	2. 10. /Praha
Petr	23	muž	Pracovník pro spol. Head	České Budějo- vice	23	české	17. 10. /Č. Budějovice
Giang	23	žena	Studentka VŠ	Hanoj	22	české	9. 10. /Praha
Nguyet	24	žena	Studentka VŠ	Hue	11	vietnamské	15. 8. /Praha
Duc	24	muž	Student VŠ	Vietnam	14	vietnamské	8. 8. /Praha

¹ V této práci je použito slovo informátor, narátor a vypravěč jako synonymum.

Kvalitativní výzkum se provádí na malé skupině lidí. Výhodou tohoto výzkumu je, že průzkumník je v osobním kontaktu s informátorem, může klást otázky, které stimulují k dané problematice a směřují k hlubšímu pochopení názorů jedince. Nevýhodou je, že získané výsledky nejsou zobecnitelné na celou populaci.

Jako významná technika sběru dat, jak již bylo zmíněno výše, byl vybrán narativní rozhovor, během něhož měl informátor vyprávět svůj životní příběh. Německý sociolog Wolfram Fischer-Rosenthal (1997) vnímá životní příběh jako vyprávění, kdy jedinec vypráví proto, aby mohl porozumět tomu, kým je, a aby mohl porozumět světu, se kterým je konfrontován. Přitom jak vyprávěč vysvětluje, co v životě prožil, kým je a jaký je jeho svět, vytváří realitu ze zkušeností, aby spolu s posluchači vytvářeli nějaký sdílený svět. Při vyhodnocování analýzy biografických údajů se rekonstruuji biografické prožitky v rámci chronologie prožitého životního příběhu (Fischer-Rosenthal, Rosenthal, 2001).

Detailním návodem, jak provést narativní rozhovor, se stal článek *Narativní interview ve studiích interakčního pole* od německého sociologa a sociolingvisty Fritze Schütze (1999). Autor zde narativní rozhovor definuje jako spontánní vyprávění se svými osobními prožitky a kolektivně-historické biografické události, které se předem nepřipravují ani nenacvičují. Struktura a způsob provedení byl inspirován čtyřmi fázemi podle Jana Hendla (2005, s. 176). V první fázi se informátor seznámí s tématem a snaží se získat jeho důvěru. Poté se dotazovaný požádá, aby začal vyprávět o svém životě od dětství až po současnost. Ve třetí a čtvrté fázi se kladou otázky pro vyjasnění rozporů a odhalení klíčových informací. Následují kruhy témat, které byly použity při výzkumu:

1) Vietnamská identita

- Vietnamský jazyk (řeč, psaná forma), pojem mateřský jazyk
- Národnost a občanství
- Vzpomínky na Vietnam
- Spojení s Vietnamem (kontakt, zájezd)
- Spojení s vietnamskou komunitou v ČR
- Vietnamské knihy, časopisy, písničky

2) Pobyť v ČR

- Výuka českého jazyka, české dějiny a jiné jazyky
- České „tety a babičky“
- Školní docházka

- Mimoškolní aktivity
 - Čeští a vietnamští přátelé
 - Jazykové úrovně (vietnamština, čeština, angličtina)
- 3) Rodina, tradice a náboženství
- Jazyk v rodině a předávání jazyka
 - Pojem „domov“
 - Svátky a tradice (české/vietnamské)
 - Pomoc v rodině
 - Vhodný partner
- 4) Budoucnost
- Předávání jazyka pro budoucí generaci
 - Dodržování tradic
 - Vrátil se do Vietnamu, vysněná práce
- 5) Vztah s majoritou
- Pocit diskriminace a jak se tomu vyhýbat
 - Národní stereotypy, xenofobie, rasismus

Při výzkumu byly dodržovány všechny zásady etického jednání. Dřív než došlo k samotnému rozhovoru, bylo vždy informátorovi vysvětleno téma a důvod vědeckého zájmu. Pro důslednou analýzu a interpretaci byly všechny rozhovory nahrávány na diktafon. Záznamy dat získané z terénního výzkumu jsou uloženy v elektronické databázi autorky a tyto informace byly použity jen pro sepsání této bakalářské práce. Z důvodu zachování anonymity jsou v práci zveřejněny pouze pseudonymy.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Identita

Pojem identita v psychologii znamená pocit vlastní individuální existence, hledání vlastní já. Pro bakalářskou práci bude identita nahlížena ze sociálního hlediska a bude chápána jako sociokulturní konstrukt. Zájem je soustředěn především na identitu kolektivní. V sociologickém slovníku je tento pojem definován jako „*hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity (jakým člověkem jsem a čím se liším od druhých)*“ (Jandourek, 2001, s. 104). Norský sociální antropolog Thomas Hylland Eriksen (2007, s. 65) popisuje, že sociální identifikace má co dočinění s tím, k jaké skupině se jedinec identifikuje a jak si lidé zachovávají hranice kolem sebe.

Americký sociolog George Herbert Mead předpokládal, že identitu člověk nezíská od narození, ale vyvíjí se při společenském procesu zkušeností a činností. Při styku se společnostmi se sice minimálně diskutuje o pojmu identity, ale jeho proces se významně vytváří (Alheit, 2002). S konceptem identity se statickým charakterem při hledání odpovědi na to „kdo jsem?“ a „kam patřím?“ německý sociolog Wolfram Fischer-Rosenthal (1995, cit. dle Alheit, 2002) nesouhlasí. Vývojový charakter identity lze chápat pouze v časové perspektivě, tedy biograficky zaznamenané, a neupnout se na stav „být“ nebo „mít“ (1995, cit. dle Alheit, 2002). Ve výzkumu vývoje identity u francouzských migrantek v Německu zjistila Kirsten Ricker, že ženy při vyprávění životních příběhů projevovaly identitu v aktuální perspektivě jako sebe-připisování a sebe-umístění. Tedy identitu v biografii lze odhalit jako vnitřní strukturu, která se konstruuje v časové perspektivě při zpracování životních událostí a zkušeností, a současně se tyto zkušenosti po letech stabilizují (Alheit, 2002).

Často se lidé označování jako druhá a třetí generace přistěhovalců potýkali s otázkou národní identity. Zda patří tam, kde žijí. Při procesu hledání identity může dojít k sebepoznávání a sebeuvědomění nebo může působit negativně. Často se pak hovoří o „krizi identity“ nebo „ztrátě identity“. „*Pro ty, kdo „žijí ve dvou kulturách“ je největším problémem to, že po nich tuto kulturní identitu veřejnost vyžaduje*“ (Eriksen, 2007, s. 55). Identita jednotlivce je vždy ovlivněna jeho okolím a celou společností.

Německý egyptolog a religionista Jan Assman, který se zabývá kulturní a kolektivní identitou, předpokládá, že konstrukce kolektivní identity je jedna centrální funkce rituálně reprodukována kulturními znalostmi. Tyto funkce jsou založeny na sdílení znalostí a na společné paměti, použití společného systému symbolů apod. „*Kolektivní identita neboli identita „my“ se nevyskytuje mimo jednotlivce, kteří toto „my“ konstruují a jsou mu oporou. Jde o záležitost individuálního vědění a vědomí*“ (Assman, 2001, s. 115).

3.2 Etnická identita a přístupy k ní

Fenoménem etnické příslušnosti a jejím uvědoměním se zabývalo mnoho vědců s různými názory. Mezi dvěma krajními názory, jak přistupovat k etnicitě, patří „tradiční národní koncepce“ (někdy nazývána jako „herderovská“) a „reprodukováný sociální konstrukt“ (Šatava, 2009, s. 14-15). První přístup k etnické identitě přirovnal český etnolog Leoš Šatava (2009, s. 17-19) k teorii „buď – anebo“. Tato koncepce přisuzuje člověka k jedné etnické skupině nebo jiné etnické skupině. Člověk nemůže být příslušníkem více než jedné etnické skupiny, i když pochází z etnicky smíšené rodiny. Koncept „nejen – ale i“ je opačný přístup, který se více hodí pro dnešní globalizovaný svět, kdy se vzájemně prolínají různé kultury. Příslušník menšiny může mít snahu být součástí menšiny i většiny (Šatava, 2009, s. 19).

Primordialisté přijímali identitu za něco přirozeného, neměnného a daného od narození. Eriksen (2007, s. 101) vysvětluje primordiální přístup jako ad hoc doplněk tehdejších politických strategií. S opačným názorem přišli modernisté, kteří národní a etnickou identitu nahlížejí jako produkt moderní doby. Sociologové Petr L. Berger a Thomas Lucmann (1999) pak považují identitu za sociální konstrukt, který se vytváří během života. Jako jedinci neustále hledáme difference mezi „my“ a „oni“. „*Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu mezi jedincem a společností*“ (1999, s. 171).

Etnická identita mladých Vietnamců žijících v ČR je v současné době velmi diskutovaná. Vzhledem k tomu, že tito lidé přicházeli do českých zemí často již od dětství (tzv. „jeden-a-půlta“ migrační generace) nebo dokonce se zde narodili („druhá“ generace imigrantů), snadno se integrovali do české společnosti a mohou Českou republiku považovat za svůj „domov“.

3.2.1 Menšina

Nejčastěji používaná definice pro etnické nebo národní menšiny pochází od italského profesora mezinárodního práva Francesca Capotortiho (1979, s. 96): „*skupina početně slabší než zbytek obyvatelstva státu, nacházející se v nedominantní postavení, jejíž příslušníci, coby daného státního útvaru, mají etnické, náboženské nebo jazykové rysy, kterými se odlišují od zbytku obyvatelstva, a vykazují, byť pouze implicitně, smysl pro soudržnost zaměřený na uctívání své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.*“

Pojem menšina se nepojí pouze s etnickou, ale také s náboženskou, rasovou, společenskou a další rovinou. Etnické menšiny lze rozdělit do čtyř hlavních typů:

1. „Malá etnika“, nedisponují vlastním národním státem.
2. Části „státních národů“, žijící mimo mateřskou zemi v jiných státních útvarech
3. Etnická společenství, u kterých chybí některé znaky „klasicky“ vyvinutých národů, kupř. území či standardizovaný jazyk.
4. Specifické případy, stojící mezi etnickou a etnografickou skupinou, někdy i zvláštní náboženské nebo sociální skupiny (Šatava 2009, s. 31-35).

Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny v ČR stanovuje zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétně § 2 zní:

- 1) *Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*
- 2) *Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*

Vietnamská menšina v ČR se skládá nejen z občanů Vietnamské socialistické republiky, ale také z jedinců s českým občanstvím hlásící se k vietnamské národnosti. Po Slovácích a Ukrajincích je vietnamská menšina na třetím místě podle početnosti cizinců

v ČR. Český statistický úřad k 31. 12. 2009 vykazuje, že největší počet Vietnamců tvoří skupina lidí ve věku od 20 do 24 let.²

3.2.2 Etnická stereotypizace

Je lidskou přirozeností touha někam patřit a začlenit se. Hranice mezi vlastní sociální skupinou a „cizími“ příslušníky mohou tvořit různé atributy či hodnoty. Vedle těchto atributů jsou to stereotypní obrazy o skupině naší a těch druhých. Stereotyp se nejčastěji chápe jako neměnný názor. Kladné hodnocení se převážně váže k autostereotypu – obrazu vlastní skupiny, opakem je heterostereotyp, kdy se připisují negativní vlastnosti příslušníkům „cizí“ sociální skupiny

Stereotypy mohou být spojeny s rasismem a diskriminací a také nemusí vždy vykreslovat pravdivý obraz toho druhého. Jedním z vlastností stereotypů je, že pomáhají jednotlivcům vytvořit si řád v neskutečně složitém sociálním světě a rozdělují lidi do skupin s jednoduchými kritérii pro klasifikaci. Další vlastnost, kterou mají stereotypy, je rozhodující pro vymezení hranic jedné skupiny od druhé (Eriksen, 2002, s. 22-24).

Mezi hlavními znaky stereotypu vymezila etnoložka Denisa Drabinová (1999, s. 9) tyto vlastnosti:

- a) Generalizace: představuje neoprávněnou generalizaci založené na ojedinělých zkušenostech a dojmech, které nemusí být založeno na skutečných událostech. Většinou jde o negativních zkušenostech s příslušníky jiné sociální skupiny, poté se připisují ke kvalitám a schopnostem celé této skupiny.
- b) Rezistence: silné a stabilní stereotyp, které je odolné vůči změnám i vůči protikladným osobním zkušenostem.
- c) Iracionalita: stereotyp zcela neodpovídá se skutečností nebo pouze zčásti.
- d) Emocionální obsah: ovlivnění vlastními city.

Předsudky jsou chápány podobně jako stereotypy, liší se tím, že v předsudcích jsou připojeny emocionální složky. Hodnotící postoje se neopírají o objektivní znalosti osob, protože jsou ovlivněny subjektivními úsudky.

O tom, proč lidé mají tendence tíhnout k etnickým předsudkům, zjišťoval profesor sociálních věd Gordon Willard Allport (2004, s. 48-49). Lidské myšlení má přirozený

² Viz příloha č. 3

sklon k mylné generalizaci a nepřátelství. Lidé se všeobecně neradi přizpůsobují novému jazyku, nové kultuře nebo lidem s jinou úrovní vzdělání, protože musí vynaložit určité úsilí. Na druhé straně mohou chtít menšinové skupiny zůstat v izolaci, pro zachování své identity, proto se nesnaží mluvit cizím jazykem.

3.3 Jazyk a jazyková identita

Motto: *Kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem.*

Dle *Sociologického slovníku* (Jandourek, 2001) je jazyk systém znaků, který slouží k dorozumění a komunikaci v určitém společenství. Jazyky jsou charakteristické pro člověka a pro jeho společenský způsob života. Český lingvista František Čermák (2011, s 44) považuje jazyk ve společnosti za centrální a tvrdí, že společnost není bez jazyka myslitelná, jelikož jeho prostřednictvím dochází k interakci mezi jedinci. Navíc lze hovořit o jazykovém obrazu světa, neboť svět je jazykem uchopován, interpretován a konstituován. Ve všech známých kulturách se předává tento obraz světa díky vyprávění příběhů. Odhalením vztahu mezi kulturou a jazykem ve vyprávění a jazykovým obrazem světa, kterým se zabývá sémiotická antropologie (Budil 2003, s. 282).

Jazyk je tedy víc než jen zvuky a slova. Je to klíčem a mostem do světa. Pomocí jazyka se člověk dívá na svět osobitým pohledem, svébytným způsobem. „*Jazyk dokonce „nutí“ pohlížet na svět určitým způsobem. Každý jazyk si vytváří specifickou „vizi reality“, zároveň se jedná o „společnou paměť etnika“* (Šatava, 2009, s. 65). Tento názor je známý od druhé pol. 20. století jako Sapir-Whorfova hypotéza. Tato myšlenka o jazyce a pojetí reality později tvořila základní teze pro lingvistický relativismus.

Johann Gottfried Herder v díle *O původu řeči* zdůrazňoval význam národního jazyka. Herder považoval jazyk za nejdůležitější atribut identity, který nejen ovlivňuje myšlení, ale také odráží a formuje „národního ducha“³. Jakým jazykem člověk mluví, tím se přiřazuje k jistému národu. Národ je tedy podle Herdera skupina lidí mluvící společným jazykem. Tento názor měl velký vliv pro české národní obrození. Z Herdera vycházel německý jazykovědec Wilhelm von Humboldt, který tvrdil, že lidé hovořící odlišnými jazyky vnímají svět kolem sebe jinak. Walter Porzig a Leo Weisgerber převzali

³ V originále „Volksgeist“.

Humboltovy názory do extrému a tvrdili, že jazyky se nedají vzájemně překládat, protože každý jazyk předpokládá rozdílné pojetí reality (Budil, 2003, s 295).

Na světě je přibližně pět až sedm tisíc živých jazyků, jejichž přesný počet se nedá zjistit. Hranice mezi jazykem a dialektem je mnohdy těžko stanovitelná a záleží jen na úhlu pohledu, neboť podléhá dobovým politickým, kulturním, lingvistickým a dalším souvislostem. Obvykle je jazyk považován za jeden z nejvýznamnějších znaků etnicity, především pak toto platí pro střední a východní Evropu (Šatava, 2009, s. 37-38). Herderovské myšlenky o národech a národních jazycích měly rozhodující vliv hlavně na západní Evropu a české země. Jazyk tedy může fungovat jako jeden z hlavních znaků při konstrukci identity. Tímto rozlišovacím znakem může být jazyk mateřský. Pro někoho však může být nesnadným úkolem jednoznačně definovat svoji mateřštinu, proto se tomuto pojmu věnuje následující kapitola.

3.3.1 Mateřský jazyk

Český lingvista Jiří Nekvapil (2009, s. 50) rozdělil čtyři základní pojetí mateřského jazyka:

- 1) jazyk, který se člověk naučil jako první ve svém životě;
- 2) jazyk, se kterým se člověk sám identifikuje, roli zde hraje emocionální komponenta
- 3) jazyk, který člověk nejlépe ovládá;
- 4) jazyk, který člověk používá nejčastěji.

Podobně dělí Šatava (2009, s. 116) mateřský jazyk na:

- a) jazyk, který nás naučila matka;
- b) první naučený jazyk, bez ohledu na to, kdo nás jej naučil;
- c) silnější jazyk v průběhu života;
- d) „mateřský jazyk“ regionu nebo země;
- e) jazyk, který osoba nejčastěji používá;
- f) jazyk, ke kterému má osoba pozitivnější vztah a náklonnost.

Jak lze vidět, je otázka toho, co je mateřský jazyk věcí velmi subjektivní, záleží na tom, jak k jakému jazyku se sám jedinec přihlásí. Pokud se v rodinách hovoří více jazyky, což v dnešním multikulturním světě není vůbec neobvyklé, je tázání se po mateřštině ještě komplikovanější, lze se tak setkat např. v případě bilingvismu setkat s konstrukcí dvojí jazykové identity.

3.3.2 Vícejazyčnost

Český lingvista Jiří Černý definuje bilingvismus jako dokonalou znalost dvou jazyků u jedinců, kteří kromě svého mateřského jazyka dokonale ovládají také jiný jazyk. Sociolingvistika se zabývá bilingvismem nejčastěji ve velkých sociálních skupinách, tedy v mnohonárodnostních státech (2008, s. 206). „*Platí pravidlo, že čím více jazyků jedinec zná, tím lépe a rychleji se učí dalším*“ (Černý, 2008, s. 207). Černý předpokládá, že málokdy člověk v dospělém věku dosáhne dokonalého bilingvismu. Je to způsobeno tím, že mluvčí má tendenci zavádět různé prvky mateřského jazyka do jazyka cizího, jako je například výslovnost, intonace přízvuku, slovní spojení, slovosled a další gramatické jevy.

Pro anglického lingvista Bernard Spolsky (1998, s. 45) je každý bilingvista, když alespoň funkčně ovládá druhý jazyk. Pokud jedinec ovládá oba jazyky na stejné úrovni, nazývá se někdy jako „vyvážený bilingvismus“ (balanced bilingualism). Imigrant, který od dětství byl vychován jazykem A, ale ve školách se učil hlavně v jazyce B, často zvládá běžnou konverzaci v jazyce A, ale má problém s odbornější mluvou.

Výhody dvojjazyčnosti lze dělit do několika kategorií:

- Komunikační výhody: jedinec má širší možnost komunikace s různými lidmi (v rodině, komunitě, zaměstnání) a může se vzdělávat ve dvou jazycích.
- Kulturní výhody: jedinec mívá větší toleranci a méně rasismu. Má cit k multikulturalismu, protože má znalosti dva „jazykové světy“.
- Kognitivní výhody: jedinec má kreativnější myšlení při komunikaci.
- Osobní výhody: umět víc než jeden přináší větší sebeúctu (např. v získání zaměstnání) plus jistotu v identitě.
- Vzdělanostní výhody: jedinec snáze se naučí jiný jazyk a může posunout dopředu své vzdělání.
- Finanční výhody: jedinec získá konkurenční výhody při hledání zaměstnání (Šatava, 2009, s. 71).

Ne vždy lingvisté a psychologové považovali bilingvismus za přínos. Například Lenka Šulová a Štefan Bartanusz (2003, s. 177) uvádějí, že děti vyrůstající v bilingvní rodině jsou vystaveny předčasným nárokům ze strany rodičů s obavami o řečový vývoj. Chybou u těchto rodičů je, že často přeskakují z jazyka do jazyka. Další možností je, že dítě se nenaučí pořádně ani jeden jazyk, oba jazyky směšuje a objeví se problémy jako

dyslexie, koktání zpoždění v učení atd. Jedním z nevýhod bilingvismu je, že některé děti mohou mít pocit chybějící kulturní identity, případně nemohou určit svůj mateřský jazyk, v krajním případě nemohou definovat svůj domov (Kropáčová, 2006, s. 50).

V dnešních globalizačních dobách je bilingvismus či multilingvismus velice žádoucí. „Z praktického hlediska mají takoví jedinci přístup k daleko většímu objemu informací a vědomostí, než mají jednojazyční, mají větší znalosti (jazykových i jiných), chápou lépe různé sémantické asociace, a protože jsou zvyklí střídat jazyky a modely myšlení, je jejich intelekt flexibilnější“ (Šatava, 2009, s. 69).

3.3.3 Code switching

Přepínání kódů nebo střídání kódů je mísení dvou či více jazyků anebo volné přecházení mezi nimi. Bilingvní lidé často přepínají jazyky uprostřed konverzace. Mohou to být celé věty, nebo jen fráze či některá slova. Přepínání kódů se může dělit na několik druhů. U imigrantů se nejčastěji objevuje „míchaný kód“ (mixed code). Znamená to, že často používají slova v novém jazyce v jejich původním (Spolsky, 1998, s. 49).

Používají-li se pouze výpůjčky cizích slov, nejedná se o přepínání kódů. Černý (1998, s. 32) rozlišuje dva typy výpůjček: z cizího jazyka se přejímá nový pojem a s ním i příslušné pojmenování (káva, banka, mobil) nebo pojmenování již existuje, ale nahradí ho cizím slovem (kompjút, shop). Dnes má vliv zejména angličtina na obohacení slovní zásoby.

3.3.4 Jazyková asimilace

Jazyková asimilace je přerušení mezigeneračního předávání jazyka nejmladším generacím. Asimilační procesy intenzivně působí v současné době všude ve světě, a tím se zmenšuje počet živých jazyků. Jazyková asimilace se dělí dle působení na jednostrannou a oboustrannou, tj. většinový jazyk potlačuje jazyka slabší populace. Po asimilaci jazyka se může jazyková situace vyústit v různé výsledky:

- a) Vymizí menšinový jazyk a nahrazuje se jazykem kulturně agresivnější populace.
- b) Jazyk ztrácí svou hodnotu, funkci a roli v běžném životě, v některých případech se používá pro speciální účely.
- c) Jazyk menšiny je ovlivňovaný slovní zásobou jazykem většiny.
- d) Charakteristické rysy vycházející z tradiční kultury uživatelů jazyka zaniká nebo se stane imitací jazyka kulturně agresivnější populace (Šatava, 2009, s. 40-42).

Po asimilaci jazyka může dojít k „probuzení“ národního uvědomění, společenské revitalizaci a následně i jazykové revitalizaci. I když je vietnamská komunita v ČR velká, je český jazyk pro mladou generaci populárnější. Na druhou stranu je tato generace stále bilingvní a zvládá komunikovat v českém i vietnamském jazyce. Vietnamština je přirovnána, vzhledem k odlišnosti zejména v gramatice, jako „jazyk na protipólu“ (Vasiljev, 2010). Tím že první generace mluví s dětmi pouze vietnamsky, předpokládá se, že k asimilaci vietnamského jazyka nedojde. O tom, jak čeština může ovlivnit vietnamštinu a opačně, je popsáno v kapitole 4.3.

4 VLASTNÍ PRÁCE

Tato část práce je soustředěna na hodnocení dat získaných v terénu. První kapitola se zabývá vlastní reflexí terénního výzkumu. Další kapitola je věnovaná tomu, jak vznikla vietnamská minorita v ČR, jaká je současná situace zkoumané generace a v neposlední řadě je snahou popsat jazykové proměny u vybrané generace sledované minority.

4.1 Reflexe terénního výzkumu

Rozhovory byly provedeny na pomezí od 8. 8. 2013 do 17. 10. 2013. Bylo zaznamenáno celkem sedm rozhovorů z osmi oslovených lidí. První informátoři byli vybráni na základě doporučení známých lidí, poté samotní informátoři nabízeli další kontakty k oslovení, proto nebylo těžké sehnat účastníky pro bakalářskou práci. Celý rozhovor i se seznámením informátorů o výzkumu trvalo hodinu a půl až tři hodiny. Místo setkání bylo dohodnuto vždy tam, kde se cítili informátoři pohodlně, a to v kavárně nebo u nich doma. Rozhovory byly většinou uskutečněny v Praze, ale také v Plzni a v Českých Budějovicích.

Než začal samotný narativní rozhovor, byli vždy informátoři seznámeni s výzkumem a s výzkumnými otázkami. Všechny rozhovory byly nahrávány do zvukového záznamu⁴. Po zapnutí diktafonu, bylo pozorováno největší změnu chování u Petra a Thai. Petr byl tak nervózní, že požádal o přesun rozhovoru na delší dobu. Uvedl, že není zvyklý někomu vyprávět celý svůj život. Thai se předem omlouval za to, že bývá nesvůj, když má být nahráván, ale po krátkou dobu přirozeně a plynule vyprávěl. Jednou byl proveden rozhovor ve vietnamštině, protože pro informátorku Nguyet bylo příjemnější vyprávět v mateřštině, i když češtinu zvládá velmi dobře. Ostatní si vybrali češtinu jako nejspontánnější jazyk.

Výběr techniky sběru dat jako biografické narace byl pro práci přínosné. Očekávalo se, že mladá generace nebude chtít poskytovat rozhovor nebo stručně shrne svoje biografie do krátkého úseku, protože není zvyklá předat své životní zkušenosti. Nakonec sedm z osmi oslovených byli ochotni poskytnout rozhovor a přitom po nahrávání nikdo nechtěl

⁴ Nahrávky jsou uchovány v databázi autorky práce.

vymazat žádné úryvky z rozhovoru. Rozhovory byly přepsány do písemné podoby⁵ obvykle do týdne po jejich nahrávání. Pro snadnou orientaci a seznámení čtenáře s informátory jsou vytvořeny stručné biogramy:

1) **Thai** se narodil ve Vietnamu. V mládí byl šikanován za to, že byl tlustý. Ve Vietnamu měl jednoho nejlepšího kamaráda, proto loučení bylo velmi těžké. V devíti letech se odstěhoval za rodiči do ČR. Rodiče pracovali na tržnici Dragon a Thai tam chodil často pomáhat. Nakonec se celá rodina přestěhovala do Prahy. Nyní je mu 18 let a studuje střední školu v Praze. Zvládá vietnamštinu slovem i písmem, bezproblémově hovoří v češtině a angličtině. Po škole občas pomáhá rodičům s prodejem potravin ve večerce.

2) **Van** se narodila v Plzni, ale o české občanství si zažádala až v roce 2013. Než začala chodit do školy, měla českou chůvu, která ji vysvětlila české zvyky a tradice. Její nejlepší kamarádka je Vietnamka a hovoří spolu vietnamsky. V 18 letech letěla s bratrem a otcem do Vietnamu. Nejvíce jí líbí ve Vietnamu palmy a pláže, ale nejvíce jí vadilo nepříjemné vlhko a dusno. Vrátit se do Vietnamu jako na dovolené by chtěla, ale nejdříve za 5 let. Nyní je jí 20 a hlásí se na vysokou školu. Její sen je cestovat po Evropě.

3) **Dung** se narodil v Německu, ale od dvou let žije v České Republice. Do Vietnamu jezdí tak jednou za dva roky s rodiči. Bydlet ve Vietnamu by nechtěl, protože nemá rád vietnamské podnebí kvůli horku a vlhku. Studuje na vysoké škole v Praze v oboru IT. Má rád Prahu a dokázal by žít ve větších městech. Plynule mluví česky, anglicky a vietnamsky. Vietnamsky, ale moc nečte a psát neumí s diakritikou.

4) **Petr** se narodil v Českých Budějovicích. Má matku Češku a otce vietnamského původu. Ve Vietnamu byl jednou s rodiči, když mu bylo kolem šesti let. Vietnamsky umí pár slovíček, ale nezvládl by konverzaci ve vietnamštině. Kromě mladší sestry má ještě nevlastního bratra. Od té doby, co mu otec umřel, už nemají doma oltář předků. Petrovi je 24 let a hraje rád fotbal. Nyní pracuje v továrně Head.

⁵ Tzv. transkriptu

5) **Giang** se narodila ve Vietnamu, ale po roce s matkou se vrátila do České Republiky. Její rodiče se seznámili už v ČR, ale kvůli režimu musela její matka porodit ve Vietnamu. Má bratra a sestru, kteří se už narodili v ČR. Odjakživa bydlela na vesnici, ale jednou by chtěla bydlet ve městě, protože se jí líbí rušný život. Letos jí bylo 24 a studuje na ČZU v Praze. Má české občanství, ale kvůli exotickému vzhledu sama se považuje za Vietnamku.

6) **Nguyet** se narodila ve Vietnamu. Spolu s mladším bratrem se stěhovala do České republiky za matkou. Po roce doučování z češtiny nastoupila do sedmé třídy základní školy a její bratr do páté. Rychle se přizpůsobila českému školství a nyní studuje pátým rokem na VŠE. Její rodiče bydlí v Plzni a sama bydlí na koleji v Praze, domů jezdí jednou za dva týdny. Nguyet je 25 let a chce po studiu podnikat.

7) **Duc** je student na vysoké ekonomické škole. Nyní je mu 24 let, narodil se ve Vietnamu a žije v Čechách s rodiči od 10 let. Rodiče ho vychovali přísně, protože po otcově linii se narodil jako první kluk. Ze začátku bylo pro Duc těžké žít v ČR, protože měl spoustu kamarádů ve Vietnamu, kteří mu chyběli. Český jazyk se naučil tak, že bydlel chvíli u „české tety“. Rád by v budoucnu zůstal v ČR. Nyní má dva nejlepší kamarády Čechy a dva vietnamského původu.

4.2 Historický exkurz aneb jak vznikla vietnamská komunita v ČR

Podle údajů Českého statistického úřadu bylo registrováno k 31. 12. 2011 na území České republiky oficiálně 58 300 Vietnamců. Z toho vychází, že Vietnamci patří k třetí nejpočetnějším národnostním skupinám cizinců v České republice.

Emigrace vietnamského obyvatelstva do českého území je zaznamenáno už přes padesát let. Na základě dvoustranných dohod mezi Vietnamskou demokratickou republikou a lidově demokratickým Československem se od roku 1956 ve větším počtu přivítali vietnamští občané v Československu (Heroldová, Matějová, 1987, s. 195). První vlna vietnamských imigrantů se skládala ze stovek dětí a studentů. Po příjezdu do ČSSR dostali ubytování, zimní oblečení, kapesné a povinně museli chodit na výuku češtiny. Studenti před vlastním studiem museli procházet jazykovou přípravou. „*Tato příprava*

však byla systematizována až od r. 1974. Od té doby všichni studenti (každý rok asi 150 osob) absolvovali ještě roční výuku češtiny v Hanoji a po příjezdu do ČSSR ještě roční na místě“ (Komers, Slezáková, 2010). Další zájem o spolupráci pokračovali a dne 21. 12. 1979 podepsali VSR a ČSSR na desetileté období *Dohodu mezi vládou VSR a vládou ČSSR o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace občanů Vietnamské socialistické republiky v československých organizacích* (Heroldová, Matějová, 1987, s. 195). Na počátku osmdesátých let v Československu pobývalo přibližně 30 tisíc vietnamských studentů, praktikantů a pracovníků. Při získávání praxe v továrnách měli tříměsíční rychlokurz češtiny (Komers, Slezáková, 2010). O postupném snižování počtu vietnamských pracovníků bylo vzájemně rozhodnuto koncem roku 1983 (Heroldová, Matějová, 1987, s. 196).

Po roce 1989 museli všichni dělníci a praktikanti vracet do Vietnamu, protože ČSR vypověděla smlouva. Brouček (2005, s. 133) při svém průzkumu o problému integrace vietnamského etnika v českém prostředí uváděl několik variant, kdy Vietnamci mohli zabránit návratu do vlasti: a) možnost sekundární migrace do sousedních zemí, obzvláště do západních zemí jako je Německo, Holandsko, Francie, b) zůstat v českých zemích založením společnosti s.r.o., jejímž spoluvlastníkem musí mít občanství české/československé.

Po devadesátých let do ČSR a ČR přijížděli Vietnamci individuálně za účelem podnikání nebo z důvodu sloučení rodiny, tudíž neprošli žádnou jazykovou přípravu. Pro Vietnamce, kteří zde pracují a vydělávají obchodem, se dostávají do styku s Čechy nejvíc v prodejnách a na stánku, proto jejich zásoba češtiny je omezená jen pro fungování obchodu. Motivace učit se česky je malá, protože ve stáří by většina z nich chtěli se vrátit do vlasti. Pocit bariéry v jazyce nastane tehdy, když je potřeba jednat na českém úřadě nebo domluvit se státními příslušníky. V těchto případech velmi často se obracejí na tlumočnický nebo na své děti, které mluví plynule česky (Komers, Slezáková, 2010).

Postupně po devadesátých let narůstá „jeden-a-půlta“ a „druhá“ generace, to jsou děti, které do ČR emigrovaly s rodiči nebo se zde už narodily. Po příjezdu do ČR pro ně obstarávají rodiče české „tetičky/babičky“ na hlídání, aby se naučily česky jako rodilí mluvčí. Překvapivé zjištění při terénním výzkumu bylo, že téměř každý narátor měl českou chůvu:

„Těžké bylo, že ze začátku rodiče bydleli jinde, protože museli pracovat. Na mě neměli čas, tak jsem bydlel u strejdy. Tam jsem bydlel u jedné Češky, ta mě naučila česky.“ [...] „Celý týden jsem bydlel u té babičky a občas o víkendu jsem se vrátil ke strejdovi.“ Duc (24 let)

„Když jsem byl malej, tak jsem měl paní na hlídání. Měl jsem dvě teda. Byly starší, tak jsem jim říkal "babička". Po škole jsem k nim chodil, protože rodiče pracovali a vždycky večer mě vyzvedávali, nebo když jeli pro zboží, tak jsem tam i přespal.“ Dung (22 let)

„Bydlela jsem v dětství většinou u chůvy, protože rodiče furt pracovali. Byla jsem u ní v podstatě sedm dní v týdnu. Vždycky mě vyzvedávala ze školky a pak ze školy a o víkendech jsem u ní spala, protože rodiče jezdili na ty tržišťe a tak, že tam museli být přes noc, aby si hlídali místo.“ Giang (23 let)

„Měla jsem českou chůvu do svých šesti let. Hlídala mě, dokud jsem nezačala chodit do školy. Doprovázela mě do školky a i mě vyzvedávala. Takhle mě vychovávala 6 let.“ Van (20 let)

Dnes převážná většina Vietnamců podniká na základě živnostenského oprávnění. Z prodeje na stánku v pohraničí nebo na poutích se přesouvá podnikání do kamenných obchodů. Ještě před 10 lety byly populární obchody s textilíí a obuvi. V současné době vietnamští obchodníci pomalu vzdávají konkurenci se světovými módními značkami a snaží se pronikat do oblastí s potravinami (rychlé občerstvení, restaurace, potraviny, večerky, apod.). Hnací síla těchto rodin je představa o lepším životě potomků, vydělat dost peněz na to, aby mohly děti dostudovat školu a aby nemusely tak těžce pracovat. *„Až 61 % vietnamských žáků preferuje v dospělosti jinou práci, než mají jejich rodiče“* (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, s. 486).

4.3 Vliv češtiny na vietnamštinu a varieta užívaná 2. generací

Rozdíl mezi vietnamštinou a češtinou velmi stručně shrnul Komers a Slezáková (2010): *„Vietnamština a čeština jsou jazyky typologicky kromobyčejně vzdálené. Zatímco čeština je flektivním jazykem (skloňuje, časuje) pracujícím i s mnohaslabičnými slovy, se složitou gramatikou, která vyvažuje poměrnou volnost slovosledu, vietnamština je jazykem*

izolačním (analytickým), fungujícím na bázi jednoslabičných významových jednotek (jež mohou, ale nemusí odpovídat našim „slovům“), jejichž významy se rozlišují pomocí šesti různých tónů, a veškeré gramatické funkce se vyjadřují právě pomocí slovosledu.“

První vietnamští přistěhovalci už si přizpůsobili češtinu, tak aby byla mezi krajany srozumitelná. Například dlouhé názvy měst zkrátili – „Ka“ (Karlovy Vary). Vytvářili pro sebe nové označení „Xù“ (Vietnamci v ČS) – vzniklé zkrácení od Vietnamců. Známa místa jako jsou Karlův most nebo Staroměstské náměstí, vytvářeli tehdejší Vietnamci z Československa nové názvy jako „Cau tinh yeu“ (Most lásky), „Quang truong con ga“ (Kohoutí náměstí – podle kohouta na orloji). (Ngo Van Le, 1989, s. 48)

Vietnamci vlivem svoji intonace často vyslovují česká slova jinak. Například slovo „záchod“ změní na „zachód“. Díky vietnamské kuchyni se ujaly některé názvy jídel i mezi Čechy, nejnámější jsou: nem, bún cha, pho bo.

Vliv češtiny na vietnamštinu lze si představit jako vliv angličtiny na češtinu. Přejímání českých slov může být pro vietnamskou konverzaci jednodušší a přitom přesnější pro pochopení, jako například: trvalý (trvalý pobyt), cizinecká (policie), večerka, živnost. Taky se používá nejběžnější česká slova: obchod, záchod, kredit. Dále jsou to slova, které nemají vietnamské překlady: zápočet, salám, lyžák, apod.

Při výzkumu integrace dětí Vietnamců na základní škole zjistili badatelé Eva Janská, Alena Průšvicová a Zdeněk Čermák (2011), že vietnamští žáci většinou problém s českým jazykem nemají. Problém mívají spíš „jeden-a-půltá“ generace, která neměla soustavnou přípravu českého jazyka. S tímto problémem se potýkají také informátoři.

Výpovědi „druhé“ generace:

„Myslím si, že umím víc česky než vietnamsky.“ [...] „Vietnamsky umím psát, ale bez diakritiky, jako na internetu. Mluvit a číst v pohodě, ale psát je to pomalejší, musím přemýšlet, jak se to píše. Přece jenom musím se to učit sama, protože nikdo mi to nenaučil.“ [...] „Dělají mi problémy ty háčky, čárky, kliky a střechy nad písmenkami.“ Van (20 let)

„Tak určitě umím víc anglicky než vietnamsky. Jediný problém je, že mám špatnou slovní zásobu. Neumím moc slovíček. Domluví se bez problému, ale jsou hodně výrazů, který prostě neznám.“ Dung (22 let)

*„Nikdy jsem neměla problém s češtinou. Ve škole jsem měla z češtiny i jedničku.“
[...] „Myslím si, že mluvím líp česky než vietnamsky. I přízvuk mám špatnej.“
Giang (23 let).*

Výpovědi „jeden-a-půlté“ generace:

„Dlouho jsem přemýšlel ve vietnamštině a teď přemýšlím v češtině a uvědomuju si, jak strašně tu vietnamštinu zapomínám, díky tomu, že přemýšlím v jiném jazyce.“ [...] „Moje čeština je taková přesnější, například číslovky: ve Vietnamu máš jen do biliardy a pak už nemáš, ale například čeština má trilion a takový specifický věci. Ale vietnamština je taková emoční, je tam strašně moc přirovnání a dvojslov.“ Thai (19 let)

Jak bylo uvedeno výše, „jeden-a-půltá“ a „druhá“ generace vyrůstává v českém prostředí a mnohdy chodí do školy, kde je hlavní jazyk čeština. Bylo vyzorováno, že někteří informátoři z „druhé“ generace mají problém psát vietnamsky. Přitom „jeden-a-půltá“ generace ovládá lépe vietnamský jazyk, ale potýkají se s gramatickými chybami v češtině. Důvod, proč „jeden-a-půltá“ generace má v některých případech problém s češtinou, uvedl jeden z narátorů:

„Já si myslím, že bych mohl tlumočit i odbornější věci, ale nemám ten cit. Třeba napíšu nějaký odborný dopis, tak se tam vyskytnou nějaké gramatické chyby. Prostě ten jazyk nemáš v krvi. Máš jenom to, co si prostě přijal pro sebe a nemáš to v krvi, takže to nemůže být nikdy dokonalý.“ Duc (24 let)

Dětstvím v českém prostředí a chozením do české školy si přirozeně vietnamské děti osvojily češtinu jako svůj druhý jazyk. V častých případech se postupně posouvá slovní zásoba češtiny do prvního místa a vietnamština se používá jen při konverzaci s rodiči. Vietnamské děti narozené v ČR mají často spíš problém se dorozumívat ve vietnamštině, o psaní ani nemluvě, protože jejich rodiče nemají čas se jim věnovat. Jsou případy, kdy rodiče je posílají na kurzy vietnamštiny nebo dokonce na nějakou dobu do Vietnamu, aby se naučili lépe vietnamsky.

4.4 Výběr jazyka zkoumané generace v sociální komunitě

Česká republika je monolingvní stát, kde se mluví nejvíce česky. Vietnamské děti se dostávají ke styku s většinovým jazykem a kulturou dennodenně, a proto zvládnou se rychle adaptovat a naučit se plynule jazyk. Výhodu mají děti, které měly českou chuťvu předtím, než nastoupí do školy. Dostávají se tak do styku s rodilým mluvčím, mnohdy tyto české „babičky/tetičky“ je provedou českou kulturou a seznámí je s českými zvyky a tradicemi.

„Když se mě lidi ptají jak to, že umím tak dobře česky, tak jim řeknu, že jsem měla českou chuťvu. Naučila mě česky, ale i české tradice a zvyky, jako jsou Vánoce, pečení cukroví, řízek a podobně.“ Van (20 let)

„Rodiče si mysleli, že když se naučím gramatiku, tak se naučím i ten jazyk, ale to samozřejmě není. Podle mě je důležité mít jednoho kamaráda, nejlíp rodilého mluvčího, a trávit s ním hodně času.“ Thai (19 let)

Vzhledem k tomu, že jejich rodiče (tedy „první“ generace) tolik neovládají český jazyk, jsou tyto děti nuceny konverzovat s rodiči v mateřštině, tím nezapomenou přemýšlet i ve vietnamštině. To je důležitý faktor, aby nedošlo k asimilaci menšinového jazyka.

„Na rodiči nemůžeš mluvit jinak než vietnamsky, protože by ti nerozuměli.“ Duc (24 let)

„Já sem na vietnamštinu nezapomněl, díky tomu, že doma mluvím vietnamsky, jinak bych věřil tomu, že bych na ni zapomněl.“ Thai (19 let)

„Mamka chce, abych mluvil vietnamsky, abych na to nezapomněl, což za to jsem rád, protože znám spoustu lidí - Vietnamců, kteří sice umějí, ale přízvuk mají špatnej nebo vůbec neumějí.“ Dung (22 let)

Děti, které vyrůstají se dvěma jazyky, se rychle naučí s kým hovořit konkrétním jazykem a s kým může mixovat oboje jazyky (Spolsky, 1998, s. 44). Nepochybně to platí i pro Van, která je zvyklá mluvit s rodiči dohromady česky i vietnamsky. Zřetelně bylo vypořádkováno při nezúčastněného pozorování a sama informátorka potvrdila:

„Doma mluvíme vietnamsky s rodičema, ale s bráchou česky. Brácha mluví taky s rodičema vietnamsky, ale se mnou česky. [...] ...a když mám jít někam tlumočit, tak mluvím na rodiče napůl česky a napůl vietnamsky, protože občas si nemůžu vzpomenout na to slovo ve vietnamštině. Třeba když jdeme do Baumaxu, tak na nás úplně koukají, že to takhle mluvíte vždycky napůl česky napůl vietnamsky a odpovídám, že oni jsou na to zvyklí. [...] Jednou ve škole jsem volala mámě a spolužáci byli překvapeni, jak mluvím jednou česky a pak vietnamsky a pak česky.“ Van (20 let)

Jako zajímavé lze shledat komunikační situace sourozenců. Sourozenci většinou mají stejnou škálu slovní zásoby u obou jazyků, protože jsou vychováni stejnými rodiči a dostávají se mnohdy do styku se stejnou sociální skupinou (chůva, škola, kamarádi, příbuzenstva). Jaký jazyk si dohodnou a vyberou k běžné konverzaci, dokazuje, který jazyk je pro oba spontánnější. Po dotazování a pozorování vyšlo, že všichni informátoři mluví se sourozenci česky a jen málo kdo vietnamsky.

„S bráchou mluvím tak, jak mluvíš běžně. Oba ovládáme česky, tak je to lepší. S vietnamskýma kamarádama si povídám normálně vietnamsky.“ Duc (24 let)

„Jenom doma s rodičema mluvím vietnamsky. Se sourozencema mluvíme česky.“ Giang (23 let)

„S bratrem mluvíme občas vietnamsky, občas česky, protože bývá častěji mezi českou komunitou. Já zase více se bavím s Vietnamci. Mám hodně českých kamarádů ze školy, ale nejvíce se kamarádím s Vietnamci. Některé kamarády z Vietnamu jsem našla ještě přes Facebook. Loni v létě jsem byla ve Vietnamu, tak jsme chodili nakupovat a navštívit různá místa. Chodili jsme na kafe, na třtinovou šťávu a na zmrzlinu.“⁶ Nguyet (24 let)

„Mluví (bratr) se mnou většinou česky teda, ale někdy se snaží vietnamsky. Já teda se snažím na něj mluvit vietnamsky a on na mě česky. To by byla škoda, kdyby neuměl vietnamsky.“ Dung (22 let)

⁶ Z vietnamštiny přeloženo autorkou práce.

U Dung je vidět, že se snaží na bratra mluvit více vietnamsky, i když mladší bratr zatím odpovídá česky. Pokud jedinec přijímá další jazyk nenuceně, tím se naučí nejlépe jazyky a nejspíše dojde k přirozenému bilingvistu. Thai se přirozeným způsobem naučil kromě vietnamského jazyka, který je pro něho mateřský, také anglicky ve škole a česky při styku s majoritou. Nedělá mu problém při přepínání jazyka, o čemž sám vyprávěl:

„Když mluvím s rodiči, tak přemýšlím ve vietnamštině. Když mluvím s nějakým Američanem nebo ve škole, tak anglicky.“ [...] „Podle mě, díky vietnamštině mám takový jazykový cit, že se učím ty jazyky líp. Pro mě teď je přirozenější čeština, protože studuji v češtině a přemýšlím v tom, a nových věcí se učím v češtině než ve vietnamštině. Ale kdybych byl ve Vietnamu tak půl roku, tak bych se znovu naučil perfektně vietnamsky, tak jak jsem uměl. V tom fakt věřím, že bych to dokázal.“ Thai (19 let)

„Čeština to je skoro jako rodný jazyk. Jsem v Čechách, tak přemýšlím v češtině, ale když jsem byla měsíc ve Vietnamu, tak jak jsem mluvila furt vietnamsky, tak pak i ve vietnamštině přemejšlela.“ Giang (23 let)

Čím větší varietu jazyka člověk ovládá, tím má větší možnost výběru sociálních skupin. Všichni informátoři mluví s rodiči vietnamsky kromě Petra (23 let), který vietnamsky moc neumí, protože ho to otec neučil. Petr (23 let): *„Umím pouze pár slovíček, několik zvířat a číslovky do deseti.“* Z toho si můžeme vzít příklad, že pokud rodiče nepředávají menšinový jazyk, dojde k jeho asimilaci. K asimilaci jazyka také nastane, když jedinec přestane používat menšinový jazyk ve společnosti. Jak se zlepšit v mateřštině, uvedli informátoři nejčastěji tyto tři způsoby:

- 1) Více konverzovat ve vietnamštině s rodiči nebo kamarády.
- 2) Stačí jet do Vietnamu tak půl roku, aby došlo k revitalizaci jazyka.
- 3) Číst knihy a časopisy ve vietnamštině a sledovat vietnamské internetové stránky.

K asimilaci vietnamského jazyka s odhadem do 30 let se nekoná. Bylo pozorováno, že „jeden-a-půlta“ generace vietnamské etniky ve věku kolem 23 let a výš, mluví mezi sebou výhradně vietnamsky a sem tam přepínají česká slova.

4.4.1 Jazyk v etnickém kontextu

Vietnamská etnika je již na pohled odlišná od české etniky. Čím jsou státy více od sebe vzdálené, tím víc se liší jejich kultura. Při emigraci do jiného státu, kde mají jinou kulturu, je začátek velmi těžký pro imigranta, než se přizpůsobí. Proces začleňování se do společnosti je vždy individuální a může vést ke dvěma krajním polohám: separace a asimilace. Nejlepší stav pro začleňování se uvádí integrace, kdy menšina vychází s majoritou a přitom jsou zachovány etnické a kulturní rysy menšiny. Mladá generace Vietnamců se obléká podle západního stylu a podle pozorování se na veřejnosti ve velkém případě hovoří česky mezi vrstevníky. Také předchozí kapitola poukazuje na to, že sourozenci mluví spolu raději česky než vietnamsky. Před výzkumem se předpokládalo, že „druhá“ generace bude mít problém s vlastní identitou, jestli se označit Čecha nebo Vietnamce. Podle jakých atributů se cítí spíš jako Češka, takto odpověděla informátorka:

„Považuji se za „vietnamskou Češku. Lépe řečeno, kdybych to měla shrnout, tak se spíš považuji za Češku, protože jsem se tady narodila, od mala jsem měla chuť a jakživa jsem dodržovala české tradice a zvyky, jakou jsou Vánoce, Velikonoce a tak dále.“ Van (20 let)

Dung patří do „druhé“ generace a podle výpovědi se označuje za Čecha:

„Cítím se spíš teda Čechem než Vietnamcem, kromě vzhledu.“ [...] „ Asi spíš si zažádám o české občanství. Brácha už má české občanství. Já si taky nechám zažádat o české občanství, protože kvůli práci kdybych chtěl se přestěhovat někam v rámci EU, bylo by to lepší. Ale zatím i nechám, protože spolubydlící má český občanství a vždycky, když jede do Vietnamu, tak si musí platit víza. Až bude dvojitý občanství, tak si určitě zažádám.“ Dung (22 let)

Podle modernistů je identita konstrukt, která se může změnit a zformulovat během života. Informátorka Giang rovněž patří do „druhé“ generace Vietnamců v ČR a dříve se považovala za Češku, než jela s rodiči na měsíc do Vietnamu.

„No dříve jsem se cítila víc jako Češka než teď.“ [...] „Cítím se spíš Vietnamkou, protože mám radši naši kulturu a celkově zvyklosti. Ale nevím no. Cítím, že jsem strašně ovlivněná tou českou kulturou, protože jsem tady dýl.“ [...] „Ve Vietnamu

mi přijde, že tam více zapadám, protože si nepřijdu jiná, než jako tady. Prostě je to rozdíl vzhledově. Jakoby ztratím se v davu.“ Giang (23 let)

Petr stoprocentně se považuje za Čecha. Uváděl důvod, že vietnamsky neumí a ani nerozumí.

„Cítím se určitě jako Čech. Vždyť já vietnamsky ani neumím, jenom nevypadám jako úplný Čech.“ Petr (23 let)

Děti, které přicházejí do ČR kolem deseti let (z uvedených informátorů je Thai a Duc) přiřazují se k vietnamství, ale přiznávají se, že jsou ovlivněny západní kulturou:

„Samozřejmě jako Vietnavec se cítím, ale rád bych jednal jako Čech. Já chápu všechny ty negativní stránky i ty pozitivní, ale určitě něco pobírám od Evropanů. Prostě mají vyspělejší kulturu. Mají lepší zvyky. Povahově a chování se můžeš od nich zlepšit. Na druhou stranu mně se líbí vietnamské pouto, co Češi nemají v rodině. Necháš si to, co se ti líbí, a co se ti zdá, že mají lepší, tak si to musíš přebírat.“ Duc (24 let)

Narátor také vyprávěl o tom, jak byl jeho bratr ovlivněn v českém prostředí. Teď ho vnímá informátor za „normálního Vietnamece“, protože chce být ve styku s vietnamskou komunitou.

„Brácha je o 5 let mladší. Když jsme sem přijeli, tak chodil do školky. Dřív byl hrozně zčeštělej, ale teď ne, teď je takový normální Vietnavec. Pobírá všechno, co je vietnamský. Děti, který se tu narodily nebo už jsou tu od malička, tak znají jen českou komunitu a na tu vietnamskou úplně kašlou. Můj brácha chce a bývá ve vietnamské komunitě a i zná víc lidí než já.“ Duc (24 let)

Důvod proč informátoři chtějí dobře mluvit vietnamsky je, aby starší generace Vietnamců je považovali za Evropana.

„Mluvím vietnamsky dost dobře a myslím si, že by to na mě nepoznali, i když už jsem bydlel tady 10 let. Když já mluvím se staršíma, tak mě pochválili, že mluvím dobře vietnamsky, než ti co se tady narodili tady. [...] Já se nebojím, že bych byl

takový "Tay Con"⁷. Je to trochu diskriminace. Slovo "Tay" už znamená jako cizinec.“ Thai (19 let)

„Třeba když telefonuju, tak mně říkají, že slyší úplně jako od Evropana. A když jsem byla ve Vietnamu, tak to jsem šla do krámu, tak mi říkali, že určitě nejsem odtud. Takže to slyší každě, že nemám přízvuk.“ Giang (23 let)

Jazyk do jisté míry ovlivňuje myšlení jedince a myšlení poté působí na chování člověka. Mezi hlavní atributy etnické identity uváděli informátoři: národnost (nejčastěji spojené s místem narození), vzhled, jazyk („správná Vietnamec/Vietnamka by měla umět vietnamsky) a kulturu (dodržení tradic). Mladá generace jde s dobou a využívají sociální sítě pro kontakt s vietnamskou komunitou, vyhledávání přátel z Vietnamu a trénování psaní ve vietnamštině.

4.5 „Kde domov můj“ a patřím tam?

Pojem domov lze chápat jako sociální konstrukt založený na kulturní a historické uvědomění. Někteří lidé mohou vnímat domov jako materiální fakt – byt či dům. Častější představa o domově je místo, kde je silná sociální vazba pro jedince. Domov se shoduje s běžným jazykem, protože pojem domov se vyvíjí ve sféře biologické, jazykově uvědomovací a regionální.

Pro Thai bylo těžké opustit místo, kde vyrůstal a měl nejlepšího kamaráda, i když měl se odstěhovat do ČR za rodiči. Ještě těžší bylo pro Thai se infiltrovat do nové společnosti po příjezdu do ČR. Snažil se skamarádit s vietnamskými dětmi ve společné bytovce, kde bydlí pouze vietnamské rodiny, ale to se mu nedařilo.

„Bylo to takový, že jsem se chtěl někam začlenit, ale oni mluvili furt česky a já jsem nic nerozuměl. Neměli mě rádi jenom kvůli tomu, že jsem neuměl česky v podstatě.“ Thai (19 let)

Thai měl na základě problém v dějepise, protože české dějiny mu nic neříkali:

„Mně vůbec nebavily české dějiny. Pro mě to byli divní lidé, jako Přemyslovci. A ani jsem neuměl říkat „ř“. (Thai, 19 let)

⁷ Evropský kluk

Před výzkumem se předpokládalo, že pro většina narátorů bude domov tam, kde mají rodinu, tj. město, ve kterém žijí s rodiči. Nebo také místo, kde vyrůstali a je pro ně přirozené prostředí. Přitom bylo dotázáno, jestli informátoři jezdí do Vietnamu, na co si nejvíce vzpomínají a jestli by si dokázali představit, že by se vrátili natrvalo do Vietnamu.

„Určitě tady v Čechách. Ve Vietnamu nemám rád podnebí. Je tam strašně velký vlhko. Já horko špatně snáším, takže mám radši zimu tady.“ [...] „Bral jsem to jako na dovolenou, protože jsem tam víceméně nevyrůstal, takže bral jsem to spíš jako dovolenou. Vždycky jsem se teda těšil k moři než jako k prarodičům. Ted' spíš jako k prarodičům, protože moře mi už moc nebere, protože je to furt to samý.“ [...] „Ted' jsme byli s rodičema dvakrát akorát v Itálii, jinak nikam moc nejezdím. Já na takovýhle dovolený moc nejsem. Mně stačí, když jsem doma.“ Dung (22 let)

Při otázce „Co si představuješ pod pojmem domov?“ odpověděl Duc bez rozmýšlení „Vietnam“ a pokračoval ve výpovědi:

„Pořád mám vietnamské občanství a pořád jsem vietnamským občanem, mám tady jen trvalé vízum. Je to možný, ale nevím, jestli se tam nevrátím. Možná bych za domov považoval i Prahu. Můj život je tady fajn. Já do Vietnamu bych jel jen na dovolenou a asi nevím, jestli bych tam žil teda. Takže tady jsem se integroval. Ale jako Vietnamec jsem, jako cítím se jako Vietnamec. Ale myslím si, že mně ta česká povaha vyhovuje víc, jako jsem víc český.“ Duc (24 let):

„V Budějovicích se cítím dobře a nechtěl bych se nikam stěhovat.“ [...] „Ve Vietnamu jsem byl jednou. Asi v šesti letech. Pamatuju si jenom ty nehody. Jak jsem si zlomil tu nohu na kole. Pak mě táta odvezl do nemocnice a tam to bylo hrozný.“ Petr (23 let)

Petr ve volných chvílích hraje fotbal v týmu pro České Budějovice. I když se cítí být Čechem a jeho domovem jsou České Budějovice, je zklamaný tím, že je neustále atakován rasistickými urážkami od protihráčů a trenérů. Vyhýbavě o tom vyprávěl:

„Zrovna minulý týden na mě nadával trenér. To nebyl náš trenér ale jejich. To bylo tak sprostý, že určitě to nechceš slyšet.“ [...] „Tak stačí se kouknout do seznamu a poznaj, že mám divný příjmení.“ Petr (23 let)

Etnické předsudky mohou mít dopad na identitu, kdy jedinec může pochybovat o tom, zda patří tam, kam se přiřazuje. Giang bydlí na vesnici a často se setkává se slovními útoky na svoji etnicitu. Dříve Giang považovala za domov v Hošticích, kde vyrůstala, ale dnes na to má jiný názor. O tom, že se cítí lépe ve Vietnamu, vyprávěla:

„I když lidi jako kamarádi tě vnímají jako Češku, tak stejně se cítíš odlišně. Nebo hlavně když někoho potkáš, kdo má zase nějaký narážky. Jako na vesnici. V Praze už jsou lidi na to zvyklý, že tu jsou jiný etnický menšiny, ale třeba na vesnicích si občas lidi na tebe koukají. Cítím, že se tam zapadám, celkově, že tam patřím, když jsem tam byla, i když to tam moc neznám. Byla jsem zatím za celý svůj život dva krát, takže celkem dva měsíce jsem tam strávila.“ [...] „Ale přijde mi, že lidi jsou tam přátelštější. Prostě jak rodina skoro.“ Giang (23 let)

Při otázce, jestli by chtěla Giang v budoucnu se usadit ve Vietnamu, váhala a odpověděla takto:

„Ve Vietnamu se mi líbí víc, určitě bych se tam chtěla jednou vrátit. Jen nevím, jak bych udělala s rodinou, protože v podstatě se mi nelíbí Vietnamci, ale přitom když si vezmu Čecha, tak musím zůstat v Čechách, že jo. No nemusí, ale nechtěla bych ho nutit, aby žil daleko od rodiny.“ Giang (23 let)

Při výzkumu se narazilo na subjektivní identitu se skupinou, kdy narátorka definovala rozdíly mezi Vietnamce a Evropany.

„Tam zase nechtějí být černí, chtějí být bílí právě, jenže já jako turistka jsem chtěla se opálit. [...] Jen my jako Evropané jsme uměli plavat.“ Van (20 let)

Eriksen (2007, s. 54) označoval kreolizovaní lidé za ty, které prožívají hluboké identifikační krize. Často jsou to děti a vnoučat přistěhovalců, kteří mívají rozpor identity. Problém vidí Eriksen (2007, s. 55) v tom, že často sama veřejnost vyžaduje po nich, aby se přiřadili k určité kulturní identitě. Ve společenském životě bývá jedinec automaticky, někdy i nechtěně, přisuzován „svou“ kulturu.

„Pamatuju si, že na základce, že se mnou udělali rozhovor do rádia, že jsem byl asi první Vietnamec na škole nebo něco takového. Bylo to v první třídě, takže si toho moc nepamatuju.“ Dung (22 let)

„Nebrali mě (Vietnamci) úplně jako cizince, ale poznaj to na mě. Prostě tam nejsem a nežiju tam, ale berou mě normálně. Nenarazil jsem na žádný problém.“ Dung (22 let)

„Nejlepší kamarád se mě spíš jako Čecha, si myslím. Podle mě jemu je to jedno. Dřív je to hodně zajímalo, jak zní náš jazyk, jaký je písmo a takovýchle věci, ale teď, jak už to znaj, tak to moc neřeší.“ Dung (22 let)

Aby informátorka mohla zapadnout mezi českými kamarády, musela se přizpůsobit v chování dané skupiny při společném výletu.

*„Kamarádi měli hodně rádi piva, takže každý den jsme chodili do hospody. Já jsem neuměla pít pivo, takže jsem si dávala jen čaj, kolu nebo pomerančového džusu. Po čase se mi smáli, tak jsem si taky objednala pivo.“*⁸ Nguyet (24 let)

Pro shrnutí této kapitoly je, že většina informátorů se nejlépe cítí tam, kde mají pevný sociální vazbu (s rodinou, přáteli). Společnost často konstruuje a rekonstruuje kolektivní identitu na základě etnických a kulturních stereotypů. Vnímání domova je dalším atributem pro konstrukci identity.

4.6 Etnické stereotypy podle narátorů

Další téma, které přispívá k integračním funkcím a národního uvědomění mezi „námi“ a „jimi“, je stereotypy. Pro výzkum bylo důležité zjistit očima narátorů, jestli mají nějaké stereotypy vůči druhé skupině a opačně jestli se setkali se stereotypními názory. Bylo zpozorováno, že informátoři, kteří uvedli pouze pozitivní pohledy, berou za výhodu vzít si z každé kultury něco, co je dobré. Zde jsou uvedeny názory informátorů:

„Vietnamci si žijou hodně pohromadě. Ty rodiny jsou hodně spolu. Často se starají o starší, jako prarodiče. V Čechách to až tak není. Většinou, když jsou babičky a dědečkové starý, tak jdou do domovy důchodců. U Čechů se mi zase

⁸ Z vietnamštiny přeloženo autorkou práce.

líbí, když člověk dospívá, tak má větší volnost. Když jsem chtěl jít do hospody, tak rodiče chtěli, abych už byl v deset doma, ale v Čechách to moc není. A u ostatních většinou jim je to jedno. U Vietnamců je rozdíl, když je to kluk nebo holka. U holek to mají ještě o něco horší. Kluci to mají víceméně větší volnost.“ Dung (22 let)

„Prostě mají vyspělejší kulturu. Mají lepší zvyky. Povahově a chování se můžeš od nich zlepšit. Jako je například pohled na život, nezajdou úplně do konzervatismu, jsou otevřenější, upřímnější. Na druhou stranu mně se líbí vietnamské pouto, co Češi nemají v rodině.“ Duc (24 let)

Správný Vietnamec má mít tyhle vlastnosti: důstojnost, skromnost, pilnost, milující rodiče - prarodiče. A Češi jsou většinou galantní, milující zvířata a sportovní. Nguyet (24 let)

Informátoři taky uváděli stereotypy, se kterými se setkali, ale po většině s tím nesouhlasí.

„Tady pracují, aby mohli žít líp ve Vietnamu, takže nepřispívají nic moc do státu. Moc neplatí daně, protože si chtějí vydělávat co nejvíc peněz. Jsou to komunisti. Jsou strašně pracovití a houževnatí, jsou chytrí.“ [...] *„Můj táta říkal, že jsou moc rasističtí, ale říkal, že jsou i výjimky. Jsou lidé, kteří nám strašně pomáhali do posledních sil. Děti se chovají k rodičům jako rozmazlení fracci, strašně moc utrácejí, nevědí, jak je těžký vydělávat peníze. Mladí lidé jdou moc do extrému: chlast, droga, tráva.“* Thai (19 let)

„Jednou jsem je poslouchala, jak si povídali (rodiče), tak říkali, že Češku by nechtěli za snachu, protože máma si myslí, že Češky furt pijou a kouřejí. Říkají, že Češky jsou jiný než Vietnamky, že Češky nemají problém rodinu opustit, kvůli někomu jinému. Prostě si to takhle myslí. A u nás většinou kouří jenom chlapi, a když žena kouří, tak ji považují za děvku nebo feťáčku.“ Giang (23 let)

4.7 Vliv rodičů při uchování etnicity

Pouto vietnamské rodiny je velmi pevné. Je to způsobeno tím, že ve Vietnamu se uctívají tradiční hodnoty a etické chování ke starším lidem a učitelům vychází z učení konfucianismu. „*Rodina i komunita vytvářejí prostředí významně ovlivňující integraci dětí cizinců. Rodina je pro Vietnamce velmi důležitá (94 %) a děti nemají pocit, že by si s rodiči nerozuměly (72 %). Při podrobnějším zkoumání vyplynulo, že vietnamské děti vnímají své rodiče tak, že se o ně zajímají (89 %) a mají své potomky rádi (89 %). K soudržnosti rodiny přispívá také to, že děti svým rodičům často vypomáhají v jejich práci (75 %) anebo tam alespoň tráví svůj volný čas.*“ (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, s. 486). Jako jeden z nejčastějších faktorů pro emigraci z Vietnamu je lepší budoucnost pro své potomky. Proč emigrovali rodiče, vypověděl Duc následovně:

„Když mamka byla vysokoškolačka normálně, táta taky chodil studovat a nechali tam kariéru a přijeli sem pro nás. Pro naši budoucnost a tak. Bylo by špatný zahodit budoucnost, protože zklameš tím rodiče i sebe a všechno.“ Duc (24 let)

Vietnamské rodiny mají v oblibě porovnávání svých potomků s úspěchy jiných vietnamských dětí. Pro pocit jistoty, aby děti dosáhly nejvyššího vzdělání a měly šanci se dostat na vysokou školu, je posílají na osmiletý nebo čtyřletý gymnázium.

„Rodiče samozřejmě chtěli, abych šel na gympl jako všichni ostatní. Já jsem teda nechtěl, ale nakonec mě nějak donutili, abych tam šel. Ted' jsem zase rád.“ Dung (22 let)

„U mámy mě strašně štve, že mě porovnává s někým jiným. Hele koukej na tohohle, on studuje perfektně a rodičům pomáhá. Já jsem prostě jiný a on je jiný. Prostě mají jinou kulturu. Rodiče vyrostli ve Vietnamu a já tady. Máma furt říká, měl bys dělat to samý, co on a měl bys dokázat to samý, co on.“ [...] *„Občas mi to štve, ale si říkám, že rodiče to tak nemyslí. Furt mi vykládají nějaké věci, ale pomalu si začínám uvědomovat, že měl bych mít nějak dobrý přístup k rodině. Když jsem byl mladší, tak jsem si říkal, ti Češi se chovají k rodičům strašně, jsou drzí a furt pomlouvají a takový věci a mně to přišlo takový divný, ale do toho jsem jim nechtěl mluvit.“* Thai (19 let)

Úctu k rodičům mají všichni narátoři, ať už se cítí být Čechem/Češkou nebo Vietnamcem/Vietnamkou. Vnímají jako kladný zvyk ve vietnamské kultuře. „*Pouze menšina se za své rodiče z různých důvodů styděla (22 %), a to nejčastěji v důsledku nižší znalosti českého jazyka. Až 61 % vietnamských žáků preferuje v dospělosti jinou práci, než mají jejich rodiče* (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, s. 486). Tím, jak rodiče neumějí česky, často pro tlumočení a vyřizování s úřady, potřebují pomoc od svých dětí. V průzkumu pro integraci dětí upozorňují na problém, kdy učitelé mohou jen spoléhat na to, že rodičům vše přetlumočí, když rodiče nechodí na třídní schůzky (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, s. 487). Na druhou stranu, vietnamské děti mají větší zodpovědnost sami za sebe a musejí se „poprat“ se školou.

„Být vietnamský dítě je docela těžký, hlavně ti nejstarší, protože všechno za rodiče musejí vyřizovat, papírování a tak, obcházení doktorů.“ Giang (23 let)

„Říkali (rodiče), že by chtěli, abych dělal něco jinýho. Nechtějí, abych pokračoval v tom, co dělají oni. Oni vědění, že je to hodně náročný fyzicky. Až na ten gympl, tak většinou nechávali na mě, co si vyberu.“ Dung (22 let)

Rodiče tradičně mají velké slovo, při výběru vhodného partnera. Pro Van je k nepochopení, proč by měla vzít Vietnamce jen proto, že si to přeje její otec a uvedla, že už patří do jiné generace:

„Můj táta říká, až budeš velká, tak můžeš jít pracovat do fabriky, tam se seznámíš s nějakým Vietnamcem a můžeš si ho vzít. Jenom kvůli tomu, abych měla Vietnamce. On nechce, abych měla Čecha, protože to prý kazí pověst, vypadá to špatně. Jemu nejde o moje štěstí, on prostě chce zetě, s kterým si může vypít vodku nebo pivo. Protože ví, že když si vezmu Čecha, nemůže s ním na pivo, ale když si vezmu Vietnamce, tak si s ním může povídat. Já jsem už jiná generace, nebudu ve večerce dělat celý den.“ Van (20 let)

Informátorka Giang uvedla, že její rodiče nebyli nadšeni, když se náhodně dozvěděli, že chodí s Čechem. Giang nepověděla rodičům o příteli, protože obávala, že nebudou s tím souhlasit. Nakonec vypověděla, že rodiče budou přísnější u bratra, co se týče výběru partnerky:

„ Rodiče mi furt říkali, nejdřív vystudovat, pak nějaká láska.“ [...] „Spíš si myslím, že u bratra budou apelovat na to, aby si vzal Vietnamku, protože je to syn a ten je asi důležitější. Protože je to následovníka rodu.“ Giang (23 let)

V budoucnu by Giang chtěla pravidelně navštěvovat rodiče, aby i její děti nadále mluvili vietnamsky.

„Minimálně se budu vídat s našima a ty na ně budou mluvit vietnamsky, si myslím.“ Giang (23 let)

Narátoři tráví hodně času se svými rodiči. Pomáhají rodičům po škole v krámu nebo jezdí s rodiči pro zboží. Pro jejich rodiny je důležitá večeře, kdy se sejde celá rodina u stolu. I když rodiče narátorů nechtějí moc zasahovat do života svých dětí, do jisté míry ovlivňují jejich chování a rozhodování.

4.7.1 Dodržování tradic jako jistota v předávání kultury

Ve Vietnamu jsou velmi odlišné tradice než v České Republice z důvodu historické, náboženské a geograficky vzdálené země. Téměř každá vietnamská rodina má oltář předků⁹, který je umístěn vysoko na stěně. Pravidelně se zapichují „vonné tyčinky“ do misky rýží a promlouvá se k zemřelým předkům. Nejde ani tak jako o náboženství, ale k zachování tradici, která se předává po mužské linii. I když žijí vietnamští emigranti v ČR, nepřestává 1. generace udržovat oltář předků. To potvrzují následující výpovědi:

„Máme doma oltář předků. Táta furt říká, že není takový věřící. Máma je hodně věřící. Já jsem spíš takový nevěřící.“ Thai (19 let)

„Mamka dodržuje takový ty svátky, jak se zapalují vonné tyčinky. Jak se dávají jídla na ten oltář, tak to dodržuje. Sice v tom moc nevěří, ale dodržuje to. Já takovýhle věci moc neznám. Bojím se, že až budu mít děti, tak tohle to nepředávám. Takovýhle věci moc neznám.“ Dung (22 let)

„Máme oltáře, co je nahoře. Nejsem žádný věřící, že bych chodil do kostela nebo do chrámu. Vážít si dospělých, to respektuju. Jsem spíš člověk, který dodržuje etické normy, než jako věřící. Naši rodiče chodili do chrámu, zapalovali tyčinky,

⁹ Příloha č. 4

i takové nepravé dolarovky. Tohle bych si chtěl uchovat, ale nejdřív bych si to musel naučit.“ [...] „Až budu mít své děti, tak jednoznačně budu na nich mluvit vietnamsky. Od malička je budu učit vietnamsky, protože česky se naučí stejně ve škole. Rád bych uchoval vietnamské zvyky.“ Duc (24 let)

„Dodržujeme všechny tradice. Rodiče jsou konfucionisti, takže mají oltář a tak. To dodržou fakt přísně, že každý úplněk a prvního dávají na oltáři více, i úmrtí a tak.“ [...] „Já jsem totiž nevěřící, takže na předky také nevěřím. Možná "Tet" budu dodržovat. Ale být konfucionista nebudu.“ Giang (23 let)

„Máme doma oltář. Slavíme taky lunární svátek, Nový rok. Myslím si, že každá rodina to dělá. Možná mladý lidi ne, ale starší generace určitě mají oltář.“¹⁰ Nguyet (24 let)

„Dříve, když táta ještě žil, tak jsme měli oltář. Pamatuju si misku s rýží a tam zapichoval tyčinky. Ale teď už to nemáme.“ Petr (23 let)

Z výpovědí je zřejmé, že sice rodiče informátorů uctívají oltář předků, ale někteří informátoři sami se považují za ateisty, přitom respektují své tradice. Kult předků pomáhá k utužení vztahu dětí k rodičům a zemřelých příbuzných. I když pozůstalí se fyzicky nestýkají s předky, stále promlouvají k oltáři, kde jsou fotky zemřelých, a přejí si štěstí a zdraví pro rodinu. Je to prostor, který je vnímaný jako atribut vietnamství. Další oltář pro štěstí rodiny je „*ban tho Than Tai va Ong Dia*“¹¹. Tento oltář, který je náboženské směsicí taoismu, konfucianismu a buddhismu, je umístěn na zemi, nejlépe v kuchyni nebo v obchodu, aby přinesl hodně úspěchů.

Za největším svátkem, kdy se sejdou rodiny a příbuzné, považují Vietnamci Nový lunární rok neboli „*Tet*“¹². Vychází vždy ke konci ledna nebo až v únoru solárního kalendáře. V těchto dnech se připravuje a nakoupí speciální jídla. Informátor Dung prozradil, jak se slaví Nový rok ona a jeho rodina:

¹⁰ Z vietnamštiny přeloženo autorkou práce.

¹¹ Příloha č. 4

¹² Více o svátku Tet, je popsáno v knížce od Jaroslava Picky, *Vietnam - země pod obratníkem Raka*, s. 129-131.

„Ale Nový lunární rok se sejdeme v Českých Třebových. Tam známi mají bistro, tak se večer zavře. Všichni přijdou večer a vařej, pomáhají tam. Někdo nějaký jídlo přinese a všichni nějak spolu slavíme.“ [...] „ No asi budu muset nejdřív zjistit, jaké máme svátky vůbec, ale pak budu se snažit dodržet ty svátky.“ Dung (22 let)

I po Novém roce je zvykem pozvat vhodného hosta do domu. Vietnamci jsou často pověřiví a rádi prostudují předem horoskop.

„Máma udržuje tradici. Každý rok je jiné zvíře a ona se podívá do té knížky a podívá se, jaké zvíře je vhodný k majiteli domu, tak má vstoupit do toho domu jako první člověk.“ Thai (19 let)

Někteří informátoři uvedli, že slaví jak vietnamské svátky, tak české svátky. Nejčastěji jsou to Vánoce, které si mnoho vietnamské rodiny oblíbily. Takto vysvětlil informátor, proč slaví Vánoce:

„My Vánoce slavíme, protože to je hezký, jinak asi nic jiného. Slavíme taky nový lunární rok, děláme i tradiční vietnamské jídlo.“ Duc (24 let)

Některé svátky a tradice jsou pro vietnamskou mládež přitažlivější a některé méně. Celkem z výpovědí vyšlo, že informátoři nejraději vyprávěli o Tet. Tet je tradice v pozitivním duchu, kdy se nesejdou pouze celá rodina, ale i vietnamská komunita v ČR dohromady. Například na největší vietnamské tržiště v Praze SAPA se každoročně slaví lunární nový rok. Program je většinou celodenní, kdy mladí Vietnamci se oblékají do tradičních krojích a předvádějí na pódiu. Podle českého entomologa a cestovatele nejen po Vietnamu Jaroslav Picka osobně se svěřoval, že mladí vietnamští kluci jsou více ovlivněni západní kulturou než mladé holky. Měl zkušenosti, že těžko sháněl skupinu kluků, kteří by na slavnostech oblékali tradiční oblečení a provázeli průvod. Přitom holky si rády oblékly „*ao dai*“¹³ a byly ochotné zdarma vystupovat v programu. Proto si Picka myslí, že spíše budou mladé holky, které nadále budou udržovat vietnamské zvyky a tradice.

¹³ Tradiční vietnamské šaty – dlouhé košile z lehkého materiálu s rozparkem a kalhoty

5 ZÁVĚR

Už od padesátých let 90. století do české země přijíždějí emigranti z Vietnamu s úmyslem dlouhodobě pracovat a pobývat zde. To dokazuje i fakt, že přibývají děti narozené v ČR z vietnamských či smíšených česko-vietnamských rodin. S integrací do majoritní společnosti většinou vietnamské děti nemají problém. Jeden z faktorů je, že se mladá generace chce integrovat do české společnosti, to dokazuje používání českého jména pro oslovení, které jim buď Češi přisoudili, nebo si ho sami vybrali. Kromě vietnamštiny ovládá mladá generace na vysoké úrovni češtinu a rovněž angličtinu coby cizí jazyk, jehož znalost získávají ve škole. V červenci od roku 2013 je vietnamská menšina oficiálně uznána jako národnostní menšina České republiky. Největším jazykovým výnosem získala díky tomu vietnamská menšina: právo na vzdělání v jejich jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku, právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin. Otázkou je, v jaké míře bude budoucí generace tyto výhody využívat.

Z výzkumu vyplývá, že většina narátorů, ať z „jeden-a-půlté“ nebo „druhé“ generace, sami považují za mateřštinu vietnamštinu, i když častěji používají češtinu. Přičemž úplným Čechem se cítí jeden informátor a k Šatavovu konceptu „nejen – ale i“ (Čech i Vietnamec) se hlásí čtyři narátoři. Z pozorování a výzkumu vyšlo, že ti, kteří mají oba rodiče vietnamské národnosti, umí konverzovat vietnamsky. To vždy ale neznamenal, že jejich nejlépe ovládaným jazykem byla vietnamština. U „druhé“ generace se zjistilo, co se týče znalosti jazyka, že na prvním místě bývá čeština, poté vietnamština a dále cizí jazyk, které se naučila ve škole (angličtina, francouzština, němčina). S takovým výsledkem lze komentovat, že do jisté míry ovlivňuje používaný jazyk při subjektivní konstrukci etnické identity.

Obecně lze říci, že zkoumaná generace je zcela bilingvní. Kvůli výraznějšímu užívání češtiny, však znalost vietnamštiny slábne. Z výsledků terénního vyšetření vychází, že použití vietnamštiny je vhodné pro komunikaci s rodiči a je spojené s tradiční vietnamskou každodenností a kulturou, jako je uctívání předků. Používání vietnamského jazyka v rodině je velmi důležité především pro mladou generaci, aby nezapomněla na vietnamský jazyk. Čeština je základní jazyk pro soužití s majoritou a pro druhou generaci má funkci mateřského jazyka. Být „správným“ Vietnamcem znamená očima informátorů

nejen umět mluvit vietnamsky, ale i mít respekt k rodině a scházet se s vietnamskou komunitou. Při výzkumu se zjistilo, že informátoři poslouchají jinou hudbu než jejich rodiče a preferují zahraniční skladby. Zájem o vietnamské filmy, knihy a tiskoviny také není příliš velký kvůli jejich dostupnosti na českém území. Další mezigenerační neshody lze vyzorovat i při výběru partnera/partnerky, kdy starší generace preferuje endogamní sňatky a trávení volného času. Z výpovědi informátorů rovněž vyplynulo, že přesto že sledovaná generace žije na pomezí „češství“ a „vietnamství“, na své potomky chtějí vietnamský jazyk a kulturu předat, s velkou pravděpodobností tak bude i nadále docházet k mezigeneračnímu předávání vietnamské identity.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

AHEARN, L. M. *Living language: an introduction to linguistic anthropology*. MA: Wiley-Blackwell, 2012. ISBN 978-140-5124-416.

ALLPORT, G. W. *O povaze předsudků*. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.

ASSMANN, J. *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. 1. vydání. Praha: Prostor, 2001, 317 s. ISBN 80-7260-051-6.

BERGER, P., LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, 478 s. ISBN 80-850-1046-1.

BROUČEK, S. Integrační tendence vietnamského etnika v českém lokálním prostředí. *Český lid*, 2005, roč. 92, č. 2, s. 129-150. ISSN 0009-0794.

BUDIL, I. T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 4. vydání. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0.

CAPOTORTI, F. *Study of the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. New York: United Nations, 1979.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Karolinum, 2011, ISBN 978-802-4619-460.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-858-3924-5.

DRABINOVÁ, D. *Etnické stereotypy a studující mládež*. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 1999. ISBN 80-7042-511-3.

DVOŘÁKOVÁ, M. *Občanství, občanská společnost a národní stát: Potomci vietnamských imigrantů v ČR mezi aktivním a pasivním občanstvím*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra studií občanské společnosti.

ERIKSEN, T. H. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-807-2549-252.

ERIKSEN, T. H. *Ethnicity and nationalism*. Vyd. 2. London: Pluto Press, 2002. ISBN 0-7453-1887-8.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

HEROLDOVÁ, I., MATĚJOVÁ, V. Vietnamští pracující v českých zemích. *Český lid*, 1987, roč. 74, č. 4, s. 194-208.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JANSKÁ, E., PRŮŠVICOVÁ, A., ČERMÁK, Z. Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice. *Geografie*, 2011, č. 4, s. 480–496.

KOMERS, P. Vietnamci v zahraničí – fenomén nejen český, *Bulletin Klubu Hanoi*, Praha, 2007, s. 23-37

KOMERS, P., SLEZÁKOVÁ, J. Čeští Vietnamci mezi dvěma jazyky: vliv češtiny na vietnamštinu a vietnamštiny na češtinu. *Vesmír*, 2010, č. 89, s. 250-252.

KROPÁČOVÁ, J. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1511-9.

MARTÍNKOVÁ, Š. *Vietnamská komunita v Praze*. 1. vyd. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-85394-72-6.

NEKVAPIL, J., SLOBODA, M., WAGNER, P. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2009. ISBN 978-807-1065-814.

NGO VAN LE, *Vietnamští pracující v Československu*. Tisk ÚEF ČSAV, Praha, 1989.

SPOLSKY, B. *Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press, 1998, ISBN 01-943-7211-1.

ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠULOVÁ, L. BARTANUSZ, Š. *Dítě vyrůstající v bilingvní rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 230 s. ISBN 80-7178-799-X.

VASILJEV, Ivo: *Vietnamština, jazyk na protipólu*. 1. Vyd. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-85394-71-9.

Použité internetové zdroje:

ALHEIT, P. Identita nebo "biograficita"? Koncept vývoje identity ve světle biografických bádání v oblasti věd o vzdělávání. *Biograf* [online], 2002, [cit. 2014-1-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=2902>>.

BROUČEK, S. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR* [online], Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, [cit. 2014-3-01]. Dostupné z WWW: <http://cizinci.mpsv.cz/files/clanky/107/vietnamska_etnika.pdf>.

FISCHER-ROSENTHAL, W. Potíže s identitou: Biografie jako řešení některých (post)moderních dilemat. *Biograf* [online], 1997, [cit. 2013-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=1201>>.

FISCHER-ROSENTHAL, W., ROSENTHAL, G. Analýza narativně-biografických rozhovorů. *Biograf* [online], 2001, [cit. 2013-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v2402>>.

SCHÜTZE, F. Narativní interview ve studiích interakčního pole. *Biograf* [online], 1999, [cit. 2013-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=2003>>.

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (Zákon č. 273/2001 Sb.). Dostupné on-line na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>>.

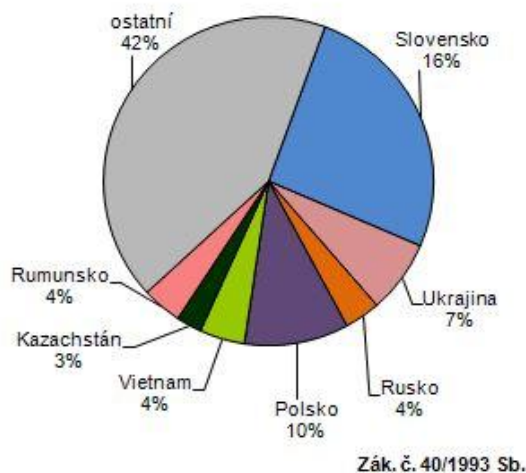
6 PŘÍLOHY

6.1 Příloha č. 1: Státní občanství ČR nabytá během roku 2011

V ČR od roku 2001 do roku 2011 se počet uznaných žádostí o nabytí českého občanství snížil na třetinu. V roce 2011 tvořili Vietnamci pouze 4 % z celkového počtu lidí, kteří obdrželi české občanství. Z důvodu změny zákona o státním občanství ČR od 1. ledna 2014, který zpřísnil způsoby nabývání státního občanství ČR, se očekává, že čísla opět budou klesat.

**Státní občanství ČR nabytá během roku 2011
podle předchozího státního občanství**

(Zdroj: ČSÚ: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi)

6.2 Příloha č. 2: Počet obyvatelů ČR hlásící se k vietnamské národnosti k 1. 3. 2001

Kód: OB006 (kraje)
Období: Stav k 1.3.2001

	z toho národnost (mimo nezjištěné)										vietnamská ostatní	
	česká	moravská	slezská	slovenská	romská	polská	německá	ruská	ukrajinská	vietnamská		
Obyvatelstvo podle národnosti	Obyvatelstvo úhrnem											
Česká republika	10 230 080	9 249 777	380 474	10 878	193 190	11 746	51 968	39 106	12 369	22 112	17 462	58 151
Hl. m. Praha	1 169 106	1 088 814	2 567	161	19 275	653	1 486	1 791	5 301	4 699	2 590	18 554
Středočeský kraj	1 122 473	1 074 360	1 536	89	15 287	1 416	2 144	1 110	1 330	2 963	1 319	5 948
Jihočeský kraj	625 287	594 992	1 318	40	9 025	613	459	1 423	472	1 359	539	2 351
Píseňský kraj	550 688	524 396	880	48	7 773	599	327	2 040	320	1 334	1 655	2 037
Karlovarský kraj	304 343	266 054	439	25	14 079	753	357	8 925	651	1 177	3 159	3 079
Ústecký kraj	820 219	755 603	1 080	65	22 214	1 905	1 665	9 478	1 160	2 211	3 335	5 502
Liberecký kraj	428 184	399 917	573	41	8 743	615	1 924	3 722	523	1 378	703	2 317
Královéhradecký kraj	550 724	523 783	736	44	8 518	722	1 844	2 601	352	1 171	441	2 347
Pardubický kraj	508 281	489 142	3 132	37	5 932	477	677	603	238	993	282	1 524
Vysočina	519 211	475 954	26 145	42	3 732	258	258	319	174	703	290	1 433
Jihomoravský kraj	1 127 718	881 046	198 657	230	16 029	631	757	900	670	1 565	1 165	6 008
Olomoucký kraj	639 369	561 063	49 431	202	11 233	868	726	1 721	374	988	378	3 149
Zlínský kraj	595 010	508 037	65 048	101	7 713	439	436	218	221	596	297	3 618
Moravskoslezský kraj	1 269 487	1 106 616	28 932	9 753	43 637	1 797	39 908	4 255	583	975	1 309	10 284

(Zdroj: ČSÚ:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=OB006+%28kraje%29&vo=null>)

6.3 Příloha č. 3: Počet cizinců podle věku k 31. 12. 2009

Z tabulky je vidět, že největší počet Vietnamců v ČR k 31. 12. 2009 je ve věku od 20 do 24 let.

pohlaví: celkem

Stav k: 31.12.2009 ▼

Území: Česká republika

Věk	Cizinci celkem	z toho státní občanství				
		Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
Celkem	432 503	131 932	73 446	61 115	19 273	30 295
0 - 4 roky	12 536	3 224	1 392	3 639	112	.
5 - 9 let	10 997	2 574	1 406	2 548	120	.
10 - 14 let	11 723	2 925	1 419	2 822	154	.
15 - 19 let	17 010	4 001	1 745	4 105	205	.
20 - 24 let	43 617	12 568	6 560	10 043	690	.
25 - 29 let	62 312	19 918	16 244	7 721	1 692	.
30 - 34 let	62 335	21 190	15 489	6 641	1 791	.
35 - 39 let	55 931	19 163	9 671	7 608	1 845	.
40 - 44 let	45 083	15 076	5 900	6 088	1 811	.
45 - 49 let	40 060	13 824	4 740	5 317	2 078	.
50 - 54 let	29 363	9 856	3 884	2 834	2 453	.
55 - 59 let	18 870	4 761	2 506	976	3 310	.
60 - 64 let	10 110	1 664	1 119	348	1 595	.
65 - 69 let	5 111	500	477	151	647	.
70 - 74 let	3 277	333	296	140	328	.
75 - 79 let	1 985	185	220	91	220	.
80 - 84 let	1 298	106	193	31	132	.
85 a více let	885	64	185	12	90	.

(Zdroj: ČSÚ:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0240UU&&kapitola_id=743)

6.4 Příloha č. 4: Vietnamské oltáře

1) Oltář v kuchyni (Ban tho Than Tai - Ong Dia)

(Zdroj: <http://noithatthviet.com/tin-tuc/phong-thuy/ban-tho-ong-dia-tai-gom-nhung-gi-cung-huong-nao/>)

2) Oltář předků

(Zdroj: <http://www.tranahthu19.blogspot.cz/2011/06/gio-cua-ba-toi-to-chuc-trua-4-6-11-do.html>)

6.5 Příloha č. 5: Oslava lunárního nového roku v TTTM SAPA

(Zdroj: <http://congdong.cz/home/35938/chi-hoi-nguoi-viet-tai-tttm-sapa-gap-mat-cuoi-nam-va-chuc-mung-nam-moi-2012.htm>)